Oleszyce w przeszłości miasto możnych rodów Sieniawskich, Czartoryskich, Działyńskich, Potockich i Sapiehów położone na pograniczu polsko – ruskim. Dlatego w dziejach tego terenu wyróżnia się kilka faz nakładania się różnych grup etnicznych; żywiołu polskiego za panowania pierwszych Piastów, później przez ponad dwa wieki- ruskiego, potem z kolei polskiego. Mozaikę etniczną następnie wzbogacili Żydzi. Zróżnicowanie to ugruntował przywilej lokacyjny nadany przez Hieronima Sieniawskiego w 1576 r. Zapewniał on wszystkim przybyszom takie same uprawnienia.

Najliczniejsza grupa społeczeństwa utrzymywała się z rolnictwa, dodatkowymi zajęciami były bractwo, hodowla bydła, tkactwo, młynarstwo i inne. Duży wpływ na życie gospodarcze miasta wywierał dwór Sieniawskich. Oleszyce były centrum klucza, który składał się z miasteczka i licznych wsi: Moszczanicy, Ułazowa, Cewkowa, Dzikowa, Niemstowa, Miłkowa, Dachnowa, Oleszyc Starych, Starego Sioła, Borchowa, Suchej Woli, Surmaczówki, Zapałowa, Bobrówki. Rozwój ekonomiczny miasta hamowały najazdy tatarskie, epidemie, przemarsze i postoje wojsk, pożary.

Jakie natomiast były dzieje szkoły w Oleszycach?
Pierwszą szkołą w Oleszycach była szkoła parafialna, która służyła upowszechnianiu wiary i wychowaniu religijno – moralnemu. Początki jej przypadają na drugą połowę XV wieku. Mieściła się ona przy kościele. Rok 1868 to rok budowy szkoły do budowy, której zobowiązani zostali wszyscy mieszczanie (Polacy, Rusini, Żydzi). W XVIII w. były w Oleszycach trzy szkoły: szkoła parafialna łacińska, ruska, żydowska. Na początku XIX wieku, kiedy to ustawy szkolne wprowadziły formalny obowiązek szkolny od 6 do 14 lat powstała w Oleszycach szkoła trywialna. Szkoła trywialna była dwuklasowa, oprócz katechizmu uczono w niej czytania, pisania i rachunków (trivium). W 1877 r. została zorganizowana w Oleszycach szkoła etatowa. Kolejne lata dokonywały reorganizacji szkoły z dwu w trzy, a następnie w czteroklasowe, co przyczyniło się do zwiększenia liczby dzieci oraz nauczycieli uczących. W 1901 r. szkoła została zniszczona przez pożar, co w końcowym efekcie przyczyniło się do rozbudowy budynku. Do czasu wybuchu pierwszej wojny światowej liczba dzieci i nauczycieli ciągle rosła. Po wkroczeniu wojsk rosyjskich 1914 r. nauka w szkole została przerwana i wznowiona dopiero w końcu września 1915 r. W czasie trwającej wojny naukę przerywano jeszcze kilkakrotnie z powodu panujących epidemii.

Polska Odrodzona przynosi bardzo trudną sytuację szkolnictwa ze względu na zróżnicowanie w poszczególnych zaborach. Dlatego też organizacja nauczania w pierwszych latach niepodległości oparta była jeszcze na galicyjskich ustawach szkolnych. Jedyną innowacją świadczącą o polskim charakterze szkoły w niepodległym państwie był znak orła w koronie odbity w czerwonym tuszu u góry świadectwa. Rok 1922 przynosi ustawę o zakładaniu i utrzymywaniu szkól powszechnych. W związku z tym powstała w Oleszycach szkoła 7 – klasowa licząca ponad 300 dzieci. Posługiwała się ona pieczęcią o treści „7 – klasowa Publiczna Szkoła Powszechna w Oleszycach”. Następnym etapem oleszyckiej szkoły było

powołanie Publicznej Szkoły Powszechnej III stopnia stanowiącej typ najbardziej zorganizowany. Bazę lokalową stanowił nadal ten sam budynek, który stawał się trochę ciasny. Należy przy tym dodać, że kadra składała się z dobrze przygotowanych i doświadczonych nauczycieli. Trzech z jedenastu ukończyło Wyższy Kurs Nauczycielski, z pozostałych większość posiadała status nauczyciela stałego po złożeniu egzaminu praktycznego.

II wojna światowa powoduje ponowne zachwianie nauczania. Oleszyce znalazły się pod rządami sowieckimi otwarte zostały wtedy trzy szkoły: polska, ukraińska, żydowska. Wszystkie trzy szkoły mieściły się w jednym budynku. W 1941r. Oleszyce znalazły się pod okupacją niemiecką , która uruchomiła dwie szkoły polską i ukraińską. Nauczanie opierało się wtedy na przedwojennych programach okrojonych o przedmioty patriotyczne (historię, geografię, naukę o Polsce), dodatkowo obowiązywała nauka języka niemieckiego. W związku z taką sytuacją nauczyciele organizowali tajne nauczanie.
Wojna niestety zniszczyła budynek szkolny, wymagał on kapitalnego remontu dachu, ścian, wykonania podwójnych okien, budowy pieców, ogrodzenia, itd. Końcem roku 1946 Powiatowa Rada Narodowa zaleciła przeprowadzić remont szkoły. Kolejne lata przynosiły rozwój szkoły. W 1966 r. powstała 8 – letnia szkoła podstawowa. Mimo trudności lokalowych kierownictwo szkoły i nauczyciele zorganizowali pracownie i klasopracownie odpowiadające ówczesnym wymogom stawianym 8 – letniej szkole. Brak izb lekcyjnych stawał się coraz bardziej odczuwalny. Narastała presja nauczycieli i rodziców na władze, aby budować nową szkołę. Do rozbudowy przystąpiono wiosną 1983r. Rozbudowa trwała trzy lata, po czym przystąpiono do budowy segmentu wychowania fizycznego. Przeprowadzona w latach 1983 – 1989 rozbudowa szkoły wraz z modernizacją starego budynku umożliwiła zorganizowanie nowoczesnej bazy dydaktycznej i opiekuńczo – wychowawczej. Licząca 500 lat szkoła dobrze służyła i służy oleszyckiej społeczności.
Oleszycka szkoła przeszła, więc długą drogę rozwojową: od szkółki parafialnej do szkoły trywialnej, następnie do ludowej – etatowej, która w Polsce Odrodzonej przekształciła się w najwyżej zorganizowaną 7 – letnią szkołę powszechną III stopnia, później zgodnie z ideą podniesienia poziomu powszechnego kształcenia podstawowego stała się 8 – klasową, obecnie zaś GIMNAZJUM.

Publiczne Gimnazjum w Oleszycach powstało w drugiej połowie 1999 roku. Akt Założycielski szkoła otrzymała 10 sierpnia 1999 r. Statut Publicznego Gimnazjum nadany został 26 października 1999 r. przez Radę Miejską w Oleszycach.1września 1999 roku w gimnazjum rozpoczęło naukę 135 uczniów, w sześciu oddziałach. Czterdziestu z nich uczęszcza do klas filialnych (dwa oddziały), mieszczących się przy Szkole Podstawowej w Starych Oleszycach. We wrześniu 2000 roku do naszego gimnazjum przybyło 137 uczniów, tworząc kolejne sześć oddziałów. Trzydziestu ośmiu z nich uczy się w klasach filialnych (dwa oddziały). W związku z tym obecnie w gimnazjum naukę pobiera 272 gimnazjalistów w dwunastu oddziałach.
Oprócz tego, że poszerzamy i pogłębiamy swoją wiedzę i umiejętności, raz dziennie możemy spożywać ciepły posiłek w naszej jadalni.
W naszym gimnazjum uczy 21 wykwalifikowanych nauczycieli, których pracą kieruje dyrektor

szkoły mgr Franciszek Buksak. Przez pierwsze miesiące nauki nauczyciele wypracowali dokumenty związane z efektywną pracą szkoły, np. Plan Rozwoju Szkoły, Program Wychowawczy Szkoły.

Budynek naszej szkoły liczy ponad sto lat, dawniej mieściła się w nim Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II, która obecnie mieści się w sąsiednim nieco nowszym gmachu. W naszej szkole brakuje miejsca, dlatego jest ona rozbudowywana. Mamy, więc nadzieję, że w niedługim czasie będziemy uczyć się w nowocześnie wyposażonych salach oraz stołować się w nowej jadalni, nowego budynku, który zgodnie z zaleceniami konserwatora zabytków ma przypominać stary.

Opracowała:
Dorota Czajkowska-Guszta